

Бірюкова Марина Василівна, д-р
соціол. наук, доцент, професор кафедри
соціології та політології Національного
технічного університету «Харківський
політехнічний інститут»

СОЦІОЛОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ В РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЕКТИВНОЇ ФУНКЦІЇ: ПИТАННЯ МЕТОДОЛОГІЇ

В статті аналізуються основні підходи до реалізації особливостей сучасної соціологічної діяльності. Увага акцентована на відокремлені проєктивної функції та питанням методології здійснення соціологічної практики. Розглянуто особливості праксиології як методологічних засад сучасної соціологічної діяльності. В статті здійснена спроба визначення контексту проєктивної функції соціології та особливостей її реалізації в сучасній соціологічній практиці. Визначено, що завдання соціології, її проєктивна функція – це надання суспільству інформації, знань про поле перспективних альтернатив і можливості вибору при просуванні до бажаного. Саме такий підхід являє собою альтернативу домінанті класичного соціологічного знання, коли соціології пропонувалось й очікувалось продукування загальних закономірностей розвитку соціуму та його елементів. Показано, що проєктна функція соціології передбачає дослідження широкого спектру можливих перспектив об'єкта і залишає відповідальність суб'єкта за прийняття рішення. В такому аспекті майбутнє стає об'єктом пізнання проєктування та сферою, в якій соціологія реалізує свою проєктивну функцію. У цьому контексті в статті доведено, що проєктування як функція соціології являє собою усвідомлення, дослідження і створення поля можливостей, в якому «сплетені» як суспільні, так і суб'єктні настанови щодо бажаного майбутнього, обмеженого ресурсами і технологіями втілення, середовищем й активістською позицією суб'єкта.

Ключові слова: соціологічна діяльність, проєктивна функція, методологія діяльності, проєктування, майбутнє

В статье анализируются основные подходы к реализации современной социологической деятельности. Внимание акцентировано на проективной функции и вопросам методологии осуществления социологической практики. Рассмотрены особенности праксиологии как методологической основы современной социологической деятельности. В статье предпринята попытка определения контекста проективной функции социологии и особенностей ее реализации в современной социологической практике. Определено, что задача социологии, ее проективная функция - это предоставление обществу информации, знаний о поле перспективных альтернатив и возможности выбора при продвижении к желаемому. Именно такой подход представляет собой альтернативу доминанте классического социологического знания, когда социологии предлагалось и ожидалось выработка общих закономерностей развития социума и его элементов. Показано, что проектная функция социологии предполагает исследование широкого спектра

возможных перспектив объекта и оставляет ответственность субъекта за принятие решения. В таком аспекте будущее становится объектом познания проектирования и сферой, в которой социология реализует свою проективную функцию. В этом контексте в статье доказано, что проектирование как функция социологии представляет собой осознание, исследование и создание поля возможностей, в котором «сплетенные» как общественные, так и субъектные установки относительно желаемого будущего, ограниченного ресурсами и технологиями воплощения, средой и активистской позицией субъекта.

Ключевые слова: социологическая деятельность, проективная функция, методология деятельности, проектирование, будущее

In the article the basic approaches to implementing features of modern sociology. Attention paid to separate functions and projective questions of methodology implementation sociological practice. Features praksyolohiyi as methodological foundations of modern sociology. The article is an attempt to determine the context of projective sociology function and features of its realization in contemporary sociological practice. Determined that the task of sociology, its projective function - is the provision of information society and knowledge of the field of promising alternatives and choice in moving to the desired. This approach is an alternative to the dominant classical sociological knowledge when sociology was proposed and expected production of general laws of social development and its elements. It is shown that the project involves the study of sociology feature a wide range of possible prospects object and subject leaves the responsibility for the decision. In this aspect of the future becomes the object of knowledge design and scope, which sells its projective sociology function. In this context, the article proved that design as a function of sociology is the awareness, research and the creation of opportunities for the field in which "woven" as a social and subjective guidance on the desired future, limited resources and technology implementation, environment and activist position subject.

Keywords: sociological activities projective function of methodology, design, future

Постановка проблеми. Можливість використання самого словосполучення «методологія соціологічної діяльності» виникає як наслідок гарячих дискусій, в яких звучить заклик до глибшого проникнення соціологічних знань в практичну діяльність, що і дасть можливість вирішити актуальні проблеми сучасності [1].

Аналіз основних досліджень і публікацій. В своєму баченні методологічних проблем соціології, спираємося на визначення методології, яке дав В. Ядов «Загальна наукова методологія включає універсальні принципи розвитку наукового знання... Загальносоціологічна методологія, функції якої виконує соціологічна теорія, дає вказівку відносно принципів основ розробки окремих соціологічних теорій в співвідношенні з їх фактуальним базисом» [9, с. 62].

У той ж час, Ю. Сурмін та М. Туленков під методом передусім розуміють сукупність конкретних прийомів і способів пізнання, перетворення або оцінки діяльності та вказують на три види соціальної практики: 1) пізнавальну, яку вивчає гносеологія; 2) оцінну, яку досліджує аксіологія; 3) практичну, яку вивчає праксиологія. Сучасна методологія, обумовлена цими видами діяльності, охоплює, по-перше, методологію пізнання, або гносеометодологію, по-друге, методологію оцінки, або аксіометодологію, і, по-третє, методологію практики, або праксиометодологію [8, с. 11]. І якщо, використання пізнавальних й оцінюючих методів поширено в сучасній соціології, то застосування праксиометодології ще не отримало належного поширення.

З іншої сторони, прискорення соціально-економічного розвитку суспільства, перетворення стилю роботи і мислення людей, демократизація суспільного життя, впровадження нового господарського механізму потребують вирішення цілого комплексу проблем в економічній, соціальній, політичній сферах, сфері духовного життя. Одним з найбільш ефективних інструментів управління процесом оновлення суспільства, активізацією людського чинника, методом наукового розподілу майбутнього таким, яким воно найбільш відповідає завданням подальшого просування суспільства шляхом реформування, може стати соціальне проектування. «Наше століття, – писав В. Саратовський, – яке прийнято називати не інакше, як століттям атома і століттям космосу, з не меншою підставою можна назвати і століттям проектування великих систем» [7, с. 17]. Це дозволяє припустити, що продуктивний розвиток проективної функції соціології можливий при використанні в якості її засади праксиології. Але завдання соціального проектування як функції соціології ще не актуалізовано і в цьому ми бачимо власне завдання.

Мета – це визначення сучасного контексту проективної функції соціології та її відбиття у соціологічній діяльності.

Основний матеріал. Як відомо, праксиологія – це наука про практику (праксіс), яка задає відносно новий вектор розвитку соціології в межах постнекласичної методології. Саме тому в якості одних з можливих методологічних засад сучасної соціологічної діяльності, ми пропонуємо використовувати праксиологію. Основний імператив праксиології полягає в усвідомленні практики в якості базисного компоненту теоретизування, в якому діяльність стає одночасно об'єктом і способом пізнання.

Головним предметом діяльності з позицій праксісу може служити зміст впливу на соціальні процеси в суспільстві. Основним інструментом освоєння соціальної реальності з позиції праксиології є знання культурних інтенцій суспільства, його символів, його характерних реакцій на ту чи іншу історичну ситуацію, знання його історіософії, його соціальних переваг, що складаються в перспективу його власного культурного існування та проектуванні. Ініціювання діяльності в такому суспільстві можливо лише в напрямку його внутрішніх спрямувань, на підставі вивчення та формування його перспективи як деякої цілісної галузі культурного простору: релігії,

ідеології, міфології, риторики політиків, аналітичних оглядів в мас-медіа, тематичної спрямованості стратегічних досліджень, утримання інституційних і корпоративних планів і програм в галузі стратегічного планування.

Праксиологічні підстави соціологічної діяльності базуються на уявленні про те, що необхідно не тільки дослідити (в гносеологічному і епістемологічному контексті), але і змінювати соціальну реальність (в онтологічному та праксиологічному).

Тому мета діяльності з позицій праксиології – не стільки в організації процесу взаємодії, скільки в створенні проекту процесу взаємодії, що сприяє формуванню принципових підходів аналізу цього процесу, прогнозуванню відповідних реакцій, вивченню учасників соціального процесу і можливості позитивного впливу на них.

Методологічна база праксиології дає можливість соціологам впроваджувати такі види діяльності:

1. Практикоорієнтовні соціологічні дослідження, які відрізняються від фундаментальних і емпіричних досліджень своєю прикладною спрямованістю, прагматичною орієнтацією. Як правило, це діагностичні, проектні, оціночні, інноваційні дослідження. В межах таких досліджень особлива увага приділяється пошуку та реалізації соціальних резервів об'єкту, їх соціальної діагностики та технологіям впровадження. За всі етапи несе відповідальність соціолог;

2. Соціопроектно-конструкторська діяльність, основне призначення якої – розробка і створення якісно нових або цілеспрямована зміна вже існуючих соціальних об'єктів і систем. У рамках даного напрямку особлива увага приділяється соціальному проектуванню, прогнозуванню, розробці соціальних технологій;

3. Соціоорганізаційно-технологічна діяльність, яка охоплює процес реалізації соціальних проектів та технологій;

4. Консультативно-управлінська діяльність, яка включає, в першу чергу, управлінське консультування як спеціалізований вид соціологічної діяльності. Особливо необхідно відзначити той факт, що відповідальність за якість як дослідження, так і етапу розробки і етапу впровадження несе соціолог.

Серед важливих ознак праксиології особливе місце займає теологічна стратегія суджень, яка аргументує виникнення і особливе позиціонування проєктивності як функції сучасної соціології. Тому особливе місце у розвитку соціології, яка базується на практиці, буде відведено проектуванню як особливій функції соціології та специфічного виду професійної та повсякденної практики.

В цілому бурхлива трансформація соціального простору, модернізація соціальних процесів висуває перед соціологією нові завдання вироблення таких знань, які не тільки б пояснювали складну реальність (гносеологічний підхід), але й дозволяли б використовувати і застосовувати ці знання на практиці (праксиологічний підхід). Оцінюючи розвиток праксиології, слід

значити, що в даний час ще повністю не вирішена проблема. В той же час у сучасній науковій літературі, яку присвячено праксиологічним дослідженнями, представлено різні визначення праксиології. Є. Слуцький розглядає праксиологію як загальну теорію успішної, цілеспрямованої діяльності. У середині праксиології, за задумом Т. Котарбінського, найтіснішим чином сплітаються загальні питання теорії та конкретні питання практики. Він розуміє праксиологію як свого роду «граматику дії», яка в практичному відношенні займається з'ясуванням загальних шляхів і засобів підвищення продуктивності всякої праці в кількісних і якісних сенсах. На думку Т. Котарбінського, завдання цієї науки – обґрунтування й вироблення норм максимальної доцільності діяльності на підставі узагальнень акумуляції історичного досвіду людей [5, с. 23]. Актуальність впровадження праксиологічного підходу в соціологію обумовлена необхідністю вдосконалення форм, структури, методів організації діяльності різних соціальних об'єктів в епоху пізнього модерну, де критерієм «успішності» – є доцільність дії, збереження динамічної рівноваги та гармонії.

Вітчизняна соціологія динамічно змінюється ось уже кілька останніх десятиліть: створюються нові спеціальні та галузеві соціології, йдуть суперечки про необхідність створення інтегруючої метатеорії, про пошук методологічних підходів та практичної складової соціологічного знання. У той же час спостерігається інтерес до соціологічних розробок і впровадження їх у практику (політтехнології, PR-технології, управління персоналом та ін.). Тому виникає необхідність проведення кардинальної ревізії методологічної бази сучасної соціології.

Таким чином, праксиологія може бути розглянута як підхід, що здатний вирішити багато з названих вище пізнавальних завдань. Практиологічні засади соціологічної діяльності дозволяють підкреслити особливі ролі суб'єкту у забезпеченні якості отриманих результатів, оскільки основний імператив праксиології полягає в усвідомленні практики в якості базисного компоненту дослідження, а діяльність стає одночасно об'єктом і методом дослідження.

Динаміка соціальних змін, втрата аналогій і руйнування стійких причинно-наслідкових зв'язків у розвитку соціальних процесів, фрагментарність і невизначеність сучасної онтології змінюють предмет соціології. Тепер предмет соціології це не тільки сьогодення, а й бажане майбутнє. Тому можна говорити про те, що зміна контексту проектування та актуалізація його у вигляді функції соціології пов'язана зі зміною контексту поняття «соціальне».

В рамках класичної підходу і, в першу чергу, П. Сорокіним було визнано, що соціологія повинна пізнавати виключно сьогодення. Згідно П. Сорокіну, для «чуттєвого суспільства» характерна наступна позиція: «так як минуле – незворотно і вже більше не існує, а майбутнє ще не настало ... то тільки теперішнє реально і бажано». У той же час соціально-філософська і соціологічна наукова думка визнає можливість включення майбутнього в поле соціологічного пізнання. Так, наприклад, К. Еулбертсон сприймав

майбутнє, як реальне буття ціннісних орієнтацій суб'єкту, буття в конкретній ситуації. Обґрунтовуючи свою позицію, він пише, що «майбутнє не щось конкретне, а абстракція, обтяжена емоціями» [11, р. 97]. А в наш час М. Ковальчук веде мову про «запуск майбутнього» [4].

Автор двотомної праці «Образ майбутнього» Ф. Полак висунув твердження, що соціологічна наука повинна зробити одним зі своїх найважливіших напрямків створення образів майбутнього, які покликані спрямовувати культурні інновації. Подібні положення розвивав у своїх роботах Г. Бурже. Він стверджував, що майбутнє слід розглядати не як щось вже вирішене і поступово розкривається нам, але як те, що має бути створено. Важливість розробки позитивних образів майбутнього поряд з виявленням можливих напрямків розвитку підкреслював Б. де Жувенель. Згідно його думки, необхідно не тільки передбачити майбутнє, а й вказувати шляхи його досягнення. Цей підхід дозволив розвивати ідеї соціального проектування, яке можна трактувати як необхідність визначення альтернативних образів майбутнього і шляхів їх досягнення.

Таким чином, розширення меж поняття «соціальне» мотивує соціологію, відповідаючи очікуванням соціуму, пізнавати не тільки сьогодення, а й майбутнє і відокремлює проектування як окрему функцію соціології. Іншими словами, завдання соціології, її функція, полягає в наданні суспільству інформації, знань про поле перспективних можливостей та ймовірності вибору при просуванні до бажаного. Саме такий підхід становить альтернативу домінанті класичного соціологічного знання, коли соціології пропонувалося і очікувалося продукування загальних закономірностей розвитку соціуму та його елементів. Проектна функція соціології надає спектр можливих перспектив об'єкту дослідження і залишає відповідальність за прийняттям рішення за суб'єктом. Отже, майбутнє стає об'єктом пізнання проектування та сферою реалізації соціологією проективної функції.

Таке сприйняття майбутнього видозмінює контекст соціального проектування, воно, як уже говорилося вище, стає теологічним (логіка побудови від майбутнього, бажаного до дійсного), воно втрачає характеристики тотальності та набуває якості фрагментарності, контекстності, локальності, воно особистісно, суб'єктно обрано, у ньому сфокусовано суб'єктне уявлення про теперішнє, краще, бажане і ефективне. Таке соціальне проектування визнає рівноцінність різного і орієнтоване на практику, воно базується на попередньому соціальному досвіді та практиці суб'єкта і вимагає обов'язкового впровадження в практику. І тому ми поділяємо думку Е. Мазіні, президента Всесвітньої федерації вивчення майбутнього, який говорив, що «зразки майбутнього насичені ціннісними установками, і свідомо чи несвідомо конструюються, виходячи з ціннісних оцінок і ціннісних пріоритетів їх творців».

В той же час, з'являючись на базі соціального передбачення і соціального прогнозування, соціальне проектування має свої принципові особливості. У нашій роботі ми представляємо, що історія розвитку теорії та

практики соціального проектування – це історія зміни його методології від гносеологічних і епістемологічних підстав до праксиологічних. Безумовно, зміна методологічних підходів соціального проектування обумовлена, по-перше, суто пізнавальними проблемами, а саме розвитком теорії соціального проектування, яка супроводжує розвиток суспільних наук, насамперед філософії, потім і соціології, по-друге, прикладними завданнями, тобто необхідністю втілення теоретичних положень у практику суспільної перебудови, забезпечення тісного зв'язку науки з життям, з реалізацією проєктованих явищ і процесів.

З іншого боку, соціальне проектування – це якась нова форма зв'язку соціології з суспільною практикою, в ході якої відбувається відпрацювання ефективного механізму використання результатів соціально-прогнозних і конкретно-соціологічних досліджень в практиці прийняття управлінських (організаційно-правових, науково-технічних, виробничо-економічних, територіально-планувальних та ін.) рішень за широким спектром взаємопов'язаних проблем, що впливають на хід і характер соціально-відтворювальних процесів. Йдеться також про попереджувальні управлінські рішення за участю фахівців з соціального проектування у відборі та комплексному соціологічному обґрунтуванні науково-технічних, архітектурно-будівельних, організаційно-управлінських та інших проєктів реконструкцій та нововведень, які зачіпають різні сфери людської діяльності і перетворюють середовище життєдіяльності людей, що вносять зміни в системи їх ціннісних орієнтацій і в їхній спосіб життя, що тягнуть за собою зміни в соціальній структурі та в соціальній інфраструктурі суспільства в цілому.

Таким чином, соціальне проектування, що засновано на праксиологічних позиціях – це актуалізація практичної ситуації та усвідомлення індивідом, групою або організацією поля перспективних бажань, вироблення спектру оптимальних образів майбутнього і вибір найкращого проєкту з позиції суб'єкту з урахуванням глокальних умов, часу і ресурсів.

Теорія і практика проектування постійно розвиваються і удосконалюються. Одним з напрямків підвищення ефективності проєктної діяльності є створення за допомогою сучасної техніки науково обґрунтованих, що відповідають вимогам суспільства знакових, графічних, логічних, математичних, структурних та інших моделей майбутніх соціальних об'єктів і процесів [2].

Другий напрямок розвитку проєктної діяльності включає аналіз і моделювання практичних видів людської діяльності, насамперед процесів управління та прийняття рішення. Сюди відносяться моделі процесу прийняття рішення, що базуються на теорії статистичних рішень, теорії рішень у конфліктних ситуаціях, на аналізі операцій і методах дослідження операцій, методи оптимізації і т. ін.

Не менш важливий третій напрямок, що тісно пов'язано з проблемою інновації, насамперед з проблемами наукових і технічних змін, інноваційних

ритмів і т. ін. У цьому зв'язку необхідно згадати кунівське дослідження структури наукових революцій і аналіз функцій парадигми в розвитку наукового мислення.

Соціальна проектна діяльність може здійснюватися як при створенні нових міст, районів, трудових колективів, освоєнні нових територій, так і в удосконаленні, розвитку особистостей, соціально-територіальних і соціально-виробничих спільнот, процесів, явищ, видів діяльності. Тому важко погодитися з думкою Н. Аїтова, Ж. Тощенко і Н. Лапіна, які стверджують, що «соціальне проектування є планування соціального розвитку ще не існуючих, але підлягають створенню об'єктів» [9, с. 347].

Такий підхід до проектування трансформує сутність раціональності, як базового компонента вибору, заснованого на обліку біфуркацій, імовірнісного характеру багатьох процесів, що протікають в навколишньому світі, і безлічі невизначених факторів.

До соціального проектування як комплексу знань про цілеспрямовану дію з метою отримання бажаного результату від соціального розвитку, як правило, входить методологія проектування як спеціальна наукова дисципліна, що займається певним комплексом категорій, необхідних для розробки проектів майбутніх бажаних станів соціальних процесів і спільностей.

Як пише Л. Нургалеева «Методологія соціального проектування є історично мінливим явищем. Система методів соціального проектування ґрунтується на психології формування образів, здатності до вільних асоціацій, розвитку суб'єктних уявлень про простір, логічному впорядкуванні інформації і ревізії ціннісних стосунків» [6].

У нашому розумінні, за допомогою праксиологічного підходу соціального проектування можна виділити основні категорії проектної діяльності, проаналізувати їх зміст, роль у визначенні бажаного майбутнього, намітити найбільш ефективну соціальну технологію його розробки. Проте слід зазначити, що деякі стадії, етапи, операції, процедури проектної діяльності присутні в усіх без виключення видах проектування, інші – тільки в окремих видах або при проектуванні окремих об'єктів. Тому методологію соціального проектування будемо підрозділяти на загальну і спеціальну. Загальна методологія визначає і аналізує ті категорії, які присутні в усіх видах проектної діяльності (технічному, архітектурному проектуванні, дизайні і т. ін.). Спеціальна методологія визначає, передусім, категорії, характерні для спеціальних видів проектування, і передусім соціального.

Це істотним чином гальмує процес застосування соціального проектування як специфічного виду конкретно-соціологічної діяльності, хоча значущість опрацювання даної проблематики не викликає у фахівців жодних сумнівів. І дотепер не мають наукового висвітлення шляхи опрацювання цілої низки гносеологічних та онтологічних суперечностей між рівнем накопичених у соціології знань про різноманітні суспільні явища та готовністю соціологічного знання оперативно виконувати свою проективну функцію шляхом розроблення адекватних проектів соціально-

перетворювальної діяльності людей, спрямованої на оптимізацію соціальних відносин у суспільстві.

Таким чином, проектування, що засновано на праксиологічних позиціях:

- по-перше, формується в самостійну функцію соціології, що припускає обов'язкове продукування соціологічним знанням будь-якого рівня від теоретичної до прикладної практикоорієнтованої компоненти, орієнтованого на визначення бажаного майбутнього і можливостей його досягнення;
- по-друге, проектування наповнює і розширює трандисциплінарність праксиології;
- по-третє, соціальне проектування це вид проектної практики.

В цьому змін методологічних засад проектування та актуалізація його у вигляді функції соціології пов'язані зі зміною соціальності. Тепер на основі праксиологічного підходу предмет соціології – це не тільки сьогодення, а й бажане майбутнє. Розширення меж соціальності мотивує соціологію, відповідаючи очікуванням соціуму, пізнавати не тільки сьогодення, а й майбутнє, ідентифікувати проектування як окрему функцію соціології.

В такому контексті завдання соціології, її функція – надання суспільству інформації, знань про поле перспективних альтернатив і можливості вибору при просуванні до бажаного. Саме такий підхід являє собою альтернативу домінанті класичного соціологічного знання, коли соціології пропонувалось й очікувалось продукування загальних закономірностей розвитку соціуму та його елементів. На нашу думку, проектна функція соціології передбачає дослідження широкого спектру можливих перспектив об'єкта і залишає відповідальність суб'єкта за прийняття рішення. Таким чином, майбутнє стає об'єктом пізнання проектування та сферою, в якій соціологія реалізує свою проективну функцію. У цьому контексті в дисертації доведено, що проектування як функція соціології являє собою усвідомлення, дослідження і створення поля можливостей, в якому «сплетені» як суспільні, так і суб'єктні настанови щодо бажаного майбутнього, обмеженого ресурсами і технологіями втілення, середовищем й активістською позицією суб'єкта.

Список використаних джерел:

1. Вевёрка М. Чему служит социология? Почему социология является наукой? / М. Вевёрка // Выступление на открытии III Социологического конгресса. – Режим доступа: http://www.isras.ru/publications_bank/122543144_9.pdf. – Загл. с экрана.
2. Галимова Е. Организационное проектирование как возможность развития библиотеки [Электронный ресурс] / Е. Галимова // Режим доступа: http://www.library.ru/1/kb/articles/article.php?a_uid=137 – Загл. с экрана.
3. Здравомыслова Е. XVII Всемирный конгресс международной социологической ассоциации: Впечатления участников [Электронный

- ресурс] / Е. Здравомыслова, Е. Иванова, В. Ильин // – Режим доступа: http://www.jourssa.ru/sites/all/files/volumes/2010_4/XVII%20Kongress_2010_4.pdf – Загл. с экрана.
4. Ковальчук М.В. Конвергенция наук и технологий – прорыв в будущее [Электронный ресурс] // Российские нанотехнологии. 2011. Т. 6. № 1-2. – Режим доступа: http://www.strf.ru/material.aspx?CatalogId=221&d_no=38178#.VUc1x_Cfwfo – Загл. с экрана.
  5. Котарбинский Т. Трактат о хорошей работе / Т. Котарбинский – Москва, 1975. – 169 с.
  6. Нургалева Л. Молох социального проектирования Основы социокультурного проектирования. [Электронный ресурс] / Л. Нургалева. – Режим доступа: <http://journals.tsu.ru/uploads/import/1165/files/7-nurgaleeva.pdf> – Загл. с экрана.
  7. Саратовский В. Системная деятельность и ее философское осмысление / В. Саратовский // Проблемы диалектики. – Вып. 10. Материалист. диалектика и системный подход. – Ленинград, 1982. – С. 16– 18.
  8. Сурмин Ю. П. Методология и методы социологических исследований: Учеб. пособие. / Ю. П. Сурмин, Н. В. Туленков – К.: МАУИ, 2000. — 304 с.
  9. Тощенко Ж. Социальное проектирование / Ж. Тющенко, Н. Аитов, Н. И. Лапин – Москва., 1982. – 458 с.
  10. Ядов В. А. Стратегия социологического исследования. Описание, объяснение, понимание социальной реальности / В. Ядов – Москва.: Добросвет, 2000 – 596 с.
  11. Albertson Cutler. Delphi and the image of the future. Future. Vol 8. № 5. 1976. P. 397.

References

1. Vevjorka M., 2008. Chemu sluzhit sociologija? Pochemu sociologija javljaetsja naukoj? [Vystuplenie na otkrytii III Sociologicheskogo kongressa]. Retrieved from: http://www.isras.ru/publications_bank/122543144_9.pdf (in Russian).
2. Galimova E., 2005. Organizacionnoe proektirovanie kak vozmozhnost' razvitija biblioteki Retrieved from: http://www.library.ru/1/kb/articles/article.php?a_uid=137 (in Russian).
3. Zdravomyslova E., 2011. XVII Vsemirnyj kongress mezhdunarodnoj sociologicheskoy associacii: Vpechatlenija uchastnikov. Retrieved from: http://www.jourssa.ru/sites/all/files/volumes/2010_4/XVII%20Kongress_2010_4.pdf (in Russian).
4. Koval'chuk M.V., 2011. Konvergencija nauk i tehnologij – proryv v budushhee [Rossijskie nanotehnologii]. Nauka, Moskva, 1-2. (in Russian).
5. Kotarbin'skij T., 1975. Traktat o horoshej rabote. Moskva, 169 (in Russian).
6. Nurgaleeva L., 2007. Moloh social'nogo proektirovanija Osnovy sociokul'turnogo proektirovanija. Retrieved from: <http://journals.tsu.ru/uploads/import/1165/files/7-nurgaleeva.pdf> (in Russian).
7. Saratovskij V., 1982. Sistemnaja dejatel'nost' i ee filosofskoe osmyslenie [Problemy dialektiki]. Leningrad, Vyp. 10., 16– 18. (in Russian).
8. Surmin Ju., Tulenkov N. V., 2004. Metodologija i metody sociologicheskikh issledovanij: Ucheb. posobie. K.: MAUI, 304 (in Ukrainian).
9. Toshhenko Zh., Aitov N., Lapin N., 1982. Social'noe proektirovanie. Moskva, 458 (in Russian).
10. Jadov V., 2000. Strategija sociologicheskogo issledovanija. Opisanie, ob#jasnenie, ponimanie social'noj real'nosti. Dobrosvet, Moskva, 596 (in Russian).
11. Albertson CutlerЮ, 1976. Delphi and the image of the future. Future. Vol 8. № 5. 397

Довідка про авторів

Бірюкова Марина Василівна – професор кафедри соціології та політології, доктор соціологічних наук, доцент, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», тел. 095-60-80-550; e-mail: birmarina@gmail.com

Бирюкова Марина Васильевна – профессор кафедры социологии и политологии, доктор социологических наук, доцент, Национальный технический университет «Харьковский политехнический институт», тел. 095-60-80-550. e-mail: birmarina@gmail.com

Biryukova Marina V. – Professor Department of Sociology and Political Science, Candidate of Sociology, PhD of Sociology, National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute", tel. 095-60-80-550. e-mail: birmarina@gmail.com